

Transzlingváló kiskaté pedagógusoknak

(Készítette Heltai János Imre García–Kleyn 2016 és García et al. 2017 alapján)

1. Mit jelent ez a szó: transzlingválás?

- *Lingua* jelentése 'nyelv', *trans* jelentése 'át, keresztül': nyelvekhez nem kötött, nyelveken átívelő kommunikáció. A *transzlingválás* terminus a *translanguaging* fordítása. A *language* főnév, jelentése 'nyelv'. A *languaging* igésített főnév: azt hivatott kifejezni, hogy a kommunikáció cselekvés, alapegysége nem az egyes, a néven nevezett nyelv (angol, magyar, romani stb.), hanem az ezeken átívelő beszélés.
- Perspektívát váltunk: a beszélés alapegységének nem a nyelvet tekintjük, hanem a beszélő repertoárját. Ő az, aki *lingvál*, „nyelvit”. És amikor több nyelv forrásaiból merítve teszi ezt, akkor *transzlingvál*.

2. Milyen elképzelések vannak a *transzlingválás* nyelvészeti terminus mögött és hogyan kapcsolódnak ezek az iskolához, a pedagógiához?

- A terminust az az elképzelés hozta létre, hogy a beszélés alapegysége nem az egyes nyelv, vagy annak egy változata, például egy nyelvjárás vagy a sztenderd, hanem a *nyelvi erőforrás* – nevezhetjük *nyelvi elemnek* is.
- Nyelvi erőforrásaink: az általunk ismert szavak, hanglejtés, hangerő, képiség, a beszélés egyéb jellegzetességei, mint az udvariaskodás módja, a beszélés sebessége stb.
- Az erőforrásokat kötjük nyelvekhez is – vannak magyar és romani szavak. Amikor transzlingválásról beszélünk, perspektívát váltunk: nem arra helyezzük a hangsúlyt, hogy a szavak nyelvekhez köthetők, hanem arra, ahogy a beszélők használják őket. A beszélők válogatnak *repertoárjukból* a pillanatnyi szükségleteiknek és lehetőségeiknek megfelelően.

3. Mik egy transzlingváló módszertant alkalmazó pedagógus legfontosabb jellemzői?

- A transzlingváló pedagógus tudja, hogy a nyelv nem választható el az embertől, ezért nem „nyelvet” tanít, hanem gyerekeket (akik beszélnek, tehát beszélők). A gyerekek repertoárját bővíti, de úgy, hogy annak egyetlen részét sem „tiltja le”. Úszni is nehéz csak lábtempóval...
- A transzlingváló pedagógia nem csodaszer: a transzlingváló pedagógus, mint minden jó pedagógus előnyben részesíti a csoportmunkát, tevékenykedtetni a gyereket, tanári szerepét inkább organizátorként, a tanulás szervezőjeként látja és éli meg.
- Keresi és meglátja, mit tudnak az általa tanított gyerekek. Bevonja a közös iskolai munkába a diákok tudásának egészét. Azt is, amit otthon szereznek meg a gyerekek, és aminek a tanár nem feltétlen részese. Nem fél kérdezni a gyerekektől az ő életükről és az ő tudásaikról; meg akarja ismerni őket.
- Behozza az iskolába a gyerekek életét: a matematika példában, a fogalmazásban a gyerekeket körülvevő mindennapok, a valós szociális környezetükből ismerhető dolgok kerülnek előtérbe.
- Tudja, hogy nem vagyunk egyformák: különböző környezetből, különböző tudásokkal jövünk, és ez különböző megszólalási módokat tesz lehetővé számunkra.
- Figyelmes és türelmes, mert tudja, hogy számára természetesnek tűnő dolgok más közösségekben nem feltétlen azok. Nem a maga kulturális beállítottságát látja origónak, mércének, elfogadja a különbözőséget. Megpróbál a sajátjától eltérő perspektívákat is megérteni.

A transzlingvális kommunikáció pedagógiája Tiszavasváriban

- Nem minősíti sem a gyerekeket, sem az általuk használt nyelvi forrásokat.
- A transzlingváló pedagógus szerint a nyelv nem nyelvtankönyvekben van, hanem a beszélők ajkán és fejében.
- Tudja, hogy egy ember magában nem tud beszélni: a kommunikációhoz mindig kell a másik ember; tudja, hogy a nyelv a közösségben él és benne folyamatosan formálódik.
- Tudja, hogy nem csak ő formálja a gyerekeket és beszélésüket, hanem azok is őket és az ő beszélését. Ebben az együttformálódásban, közös munkában látja a siker zálogát.
- Tudja, hogy minden emberi kommunikáció jellemzője, hogy átvesszük egymás beszédmodjait.
- Tisztában van azzal, hogy folyamatosan értékeljük egymás beszédét, és ennek alapján ítéleteket hozunk beszédpartnerünkről.
- Tisztában van azzal, hogy a beszédről szóló ítéleteinket más ítéletekkel is összekötjük, és így társadalmi hovatartozást is rögzítünk.

4. Milyen közvetlen iskolai következményei vannak ennek a perspektívaváltásnak? Milyen következményei vannak a transzlingváló pedagógiai elvek alkalmazásának a nyelvről és a beszélésről való gondolkodásban? Mik ennek az iskolai vonatkozásai?

- Az egyik legfontosabb következmény, hogy felismerjük a hatalom és az alávettség helyzeteit, észre vesszük a társadalmunkban meglévő függőségi viszonyokat, és azt, hogy körülményeink, például születési helyünk meghatározzák bennünket.
- Megváltozik a transzlingváló pedagógus véleménye a nyelvi helyességről, és ezzel kapcsolatosan arról, hogy miként értékeli az egyes nyelveket, illetve azok sztenderdizált változatait.
- A (nyelvi) helyesség eszménye nem abszolút, hanem társadalmi folyamatok eredményeképpen jön létre, ezért a társadalmilag erősebb csoportok beszédmodjai gyakran helyesnek tűnnek, míg a társadalmilag gyengébb csoportok beszédmodjai stigmatizálódnak, helytelennek tűnnek.
- Ami sztenderd, azt minősítjük például helyesnek. Pedig az csak sztenderdizált. Különböző nyelvi helyzetekben és különböző közösségek számára különböző nyelvi formák lehetnek elfogadottak, úgy mond „helyesek”.

5. De ezek az itteni gyerekek nem is az igazi romani nyelvet beszélnek. Ezt ők maguk is szokták mondani. Miért hozunk be az iskolába valami ilyen „kevert” nyelvet? Sőt, nem is mindegyikük tud így beszélni!

- A nyelveket uralkodó, és éppen ezért nem észrevehető ideológiák mentén értékeljük: a nagy nemzetek nyelveit erősnek látjuk, a magyar nemzet nyelvét esetleg szépnek, a nem sztenderdizált romani nyelvet pedig például „nem igazinak”, kevertnek.
- A gyerekek által beszélt nyelv éppen annyira „igazi” nyelv, mint a magyar, csak nem sztenderdizált: másképp tekintünk rá a nyelvekről szóló ideológiáink miatt.
- Minden nyelvben sok más nyelvből kölcsönzött szó van. Természetes az is, hogy amikor a gyerekek romani nyelven beszélnek, magyar szavakat is használnak. A nyelvek a beszélésben a beszélő számára eggyé válnak: minden ember a kommunikációs szükségleteinek és lehetőségeinek megfelelően válogat nyelvi repertoárjából.
- Az elmúlt két évben készített szociolingvisztikai interjúk és a résztvevő megfigyelés eddigi eredményei szerint a családok szinte mindegyikében többségében romani nyelvi erőforrásokat használnak a szülők a nyelvi szocializáció során. Tehát feltételezhetjük, hogy szinte minden tanuló nyelvi repertoárját nagyban meghatározza ez a gyakorlat, azaz néhány kivételtől eltekintve mindenki ismeri a romani nyelvet.

A transzlingvális kommunikáció pedagógiája Tiszavasváriban

- Ugyanakkor a romani presztízse az uralkodó nyelvi ideológiák miatt olyan alacsony, hogy a családok – és ennek nyomán a gyerekek is – arra törekednek, hogy csökkentsék a romanihoz kapcsolódó nyelvi szocializációs stratégiák jelentőségét (adott esetben például azt mondják egy közösségen kívüli beszélő számára, hogy ők otthon inkább magyar nyelvi erőforrásokat használnak). Sőt: a gyerekek olyan vélekedéssel érkeznek az iskolába, hogy ott magyarul kell beszélni. Ez sokszor ahhoz vezet, hogy az órán nem vagy keveset beszélnek (a tanárral, a tanár előtt).
- A transzlingváló pedagógus semmire nem kötelez: lehetőséget teremt. ez a lehetőség előbb-utóbb a dolgok természetete szerint felszabadítja a gyerekeket a romani nyelven való beszélésre.

6. Akkor most azt fogjuk támogatni, hogy a gyerekek keverten beszéljenek? Hol az egyik, hol a másik nyelven? Nem fogják összekeverni őket? Hogy tanulnak így meg magyarul?

- A transzlingváló pedagógia a gyerekek nyelvi repertoárjára koncentrál, nem egyik vagy másik nyelvre. A gyerekek (szóbeli vagy írásos) közlési képességét fejleszti, nem a magyar nyelvtudását.
- Érvelni, fogalmazni, összefoglalni, lényegét kiemelni tanítjuk őket – ezek nyelvvel kapcsolatos kompetenciák, de nem az egyes nyelvekkel kapcsolatos kompetenciák – nem feltétlen az érvel például a legjobban angolul, aki legjobban tud angolul, hanem aki a legjobban tud érvelni.
- Megkülönböztetjük tehát egymástól az egyes nyelvekhez kötött kompetenciákat (mennyire tud valaki például magyarul) és a nyelvi kompetenciákat (mennyire tud valaki például fogalmazni)
- A nyelvi kompetenciákat fejlesztjük, és ezen a fejlesztésen keresztül alakulnak az egyes nyelvekhez kötött kompetenciák is – perspektívaváltás: nyelv helyett az egyénre koncentrálunk. A magyar nyelvtudás is akkor javul, ha a nyelvi repertoár egységére koncentrálunk.

7. Nem tudok romani nyelven beszélni...

- Nem baj... nem kell tudnia a pedagógusnak azt, amit a diákok tudnak, csak engednie kell használni azt, amit tudnak.
- A transzlingváló pedagógus nem csak engedi, hanem kifejezetten biztatja diákjait arra, hogy minden rendelkezésükre álló nyelvi forrást hasznosítsanak. Lehetőséget ad romani szavak, romani mondatok órai megjelenésére.
- Nem minősíti a nyelvi erőforrásokat; nem mondja a romanira például, hogy az nem ide való, nem szép, nem helyes: örül neki, ha ezek a gyerekek közös munkájában vagy a frontális osztálymunkában előkerülnek.
- Pozitív szerepbe helyezi a romani nyelven megszólalót, hiszen ő taníthatja a tanárt és/vagy a többieket. Megdicséri ezért a gyermeket, kiemelve, hogy olyat tud, amit ő nem; rámutat arra, hogy ez nagy érték.

8. Értem, és hogyan nézhet ki mindez a mindennapokban?

- A transzlingváló pedagógus kerüli a két nyelv feltétlen párhuzamosságának erősítését: nem fordítottat mindig mindent le, csak akkor, ha az óra menetében ennek jelentősége van. A romani és a magyar nem párhuzamosan (állandó fordításban), hanem egymást kiegészítve van jelen. A pedagógus elfogadja, hogy bizonyos dolgok a romani nyelvhez kötve történnek – ugyanakkor figyel arra, hogy az óra irányítása, a munka szervezése a kezében maradjon.
- A pedagógus a gyerekeket lassan, a tanév (sőt az alsó vagy felső tagozat, az iskola) idejének egészét tekintve, feladatok sokaságán át tereli abba az irányba, hogy – romani

A transzlingvális kommunikáció pedagógiája Tiszavasváriban

megszólalásaikat nem elhagyva – képesek legyenek magyar egynyelvű komplex megszólalásokra is.

- A tanár engedi a transzlingvális kommunikációt: ha a diákok romani nyelven szólalnak meg, úgy beszélnek, ha magyarul, úgy. Meghatározhat transzlingváló időt (óra első fele stb.) és transzlingváló teret (pl. osztályterem) – de a diákok spontán megszólalásait ezen kívül sem szankcionálja, azokat támogatja.
- Tudatosan és lépcsőzetesen nehezítve különféle feladatokat egy-egy nyelv erőforrásaihoz köt.
- Számptalan feladattípus lehetséges – elsőrangú a feladatok lépcsőzetessége. A példák csak illusztrációk, ötletek, bármely más megoldás is elképzelhető:
  - o Romani kulcsszavakat kér a gyerekektől segítve ezzel a megértést
  - o Romani összefoglaló mondatokat kér a gyerekektől segítve ezzel a megértést
  - o Magyar mondat romani kibontását, magyarázatát kéri
  - o Történetet romani nyelven meséltet el, magyar nyelvű összefoglalóját kéri
  - o Magyar szöveg romani összefoglalóját kéri
  - o Egy történetben a párbeszédet romani nyelven kéri
  - o Magyarul elmondottak leírását kéri romani nyelven
  - o Az elmondottak rövid összefoglalását kéri romani nyelven, kicsit bővebb összefoglalását magyarul

9. Jó jó, szóban. De hogyan írhatjuk le ezt a nemsztenderd romani beszédet, amit ráadásul nem is ismerünk?

- A romani beszélésének egy módját az elmúlt évtizedekben roma értelmiségiek sztenderddé tették. Ebből lehet nyelvvizsgázni, érettségizni, és ezt lovarinak szoktuk nevezni.
- A sztenderdizáció folyamatát néhány ember végezte el, annak eredményei a szélesebb roma közönség, például a vasvári közösség számára nem ismertek. A sztenderddé tett nyelvi forrásokat ezek a közösségek nem vették használatba.
- Az ettől a sztenderdtől eltérő romani megszólalások ugyanúgy „igaziak”, ugyanannyira „helyesek”.
- A romaniban vannak olyan hangok, amelyek a magyarban nincsenek. Ezek leírására a sztenderdizálók új jeleket vezettek be. például: hehezetes 'h' a sztenderdizált magyarországi helyesírásban 'x'; romani xav (eszem, sztenderd forma), leírható hav, khav, chav betűkapcsolatokkal is.
- Nem érdemes ragaszkodni a romani sztenderdizált helyesírásához, a gyerekek nem ismerik, ők, ha leírják a romani szavakat, az általuk ismert karakterekből válogatnak. A romani szavakat leírhatjuk úgy, ahogy halljuk őket.
- Ez a „szabadság” eltér a magyar nyelvhez kötődő helyesírási szigorától, de nem rontja a magyar helyesírást.

10. Mit várunk, mit várhatunk mindentől? Miért lesz jó nekem, ha ezt csinálom?

- A puding próbája az evés. Hosszútávú tapasztalataink még nincsenek. Egy-egy ilyen módon megtartott órán azt láttuk, hogy a gyerekek érdeklődőbbek, aktívabban vesznek részt az órán, nagyobb önbizalommal beszélnek. Ez örömet okoz nekik, sikerélményük van, otthonosan érzik magukat az órán, örülnek a saját otthoni megszólalási módjaik és a saját otthoni viszonyaik utáni tanári érdeklődésnek.
- Felszabadítja őket, hogy az iskolában ott van a „lenézett”, szégyellt romani nyelv. Mindez örömet okoz és könnyebbséget hoz a tanárnak. Az egyébként gyenge tanulók is pozitív módon ki tudnak tűnni, sikerélményt kapnak. Mindez feltételezések szerint hosszútávon is növelheti elkötelezettségüket, és általában véve javíthatja iskolai közérzetüket.

Bizony lacso avla!

A transzlingvális kommunikáció pedagógiája Tiszavasváriban

Felhasznált szakirodalom:

García, Ofelia – Johnson, Susana Ibarra – Seltzer, Kate 2017. *The translanguaging Classroom. Leveraging Students Bilingualism for Learning*. Caslon, Philadelphia.

García, Ofelia – Kleyn, Tatyana 2016. *Translanguaging with Multilingual Students: Learning from Classroom Moments*. Routledge, New York.